

1-Mavzu: Kirish. Kiyimlarni konstruksiyalashga doir dastlabki ma'lumotlar.

REJA:

1. Kiyim to'g'risida umumiy ma'lumotlar.
2. Kiyimning vazifasi, zamonaviy kiyimlar tasnifi.
3. Kiyimning sifati va unga qo'yiladigan talablar.

Tayanch so'z va iboralar: *kiyim-kechak, kiyim, uslub, moda, bichim, siluet, siluet chiziq, konstruktiv chiziq, maishiy kiyim, sport kiyimi, ihlab chiqarish kiyimi, kundalik kiyim, ust kiyim, yengil kiyim, ich kiyim, bosh kiyim, maxsus kiyim, forma kiyim.*

1. KIYIM TO'G'RISIDA UMUMIY MA'LUMOTLAR

Kishining badanini atrof-muhitning salbiy ta'siridan himoyalaydigan libos **kiyim-kechak** deb ataladi.

Kiyim - inson tanasini atrof muhitning har xil nomaqbul ta'sirlaridan, ya'ni issiq, sovuq, nam, chang va boshqa ta'sirlardan asraydigan o'simlik, xayvonot qamda sun'iy materiallardan tayyorlanadigan, shuningdek, bezak vazifasini o'taydigan narsaga aytiladi. Kiyim orqali har qanday insonning qaysi millat yoki elatga mansubligini, qanday geografik va iqlimiy sharoitda yashashini, turmush tarzi, yashab turgan jamiyatining fan-texnika taraqqiyotini, madaniyatini aniqlashimiz mumkin.

Kiyim – bu odam tanasiga kiyiladigan predmetlar kompleksi (ichki kiyim, ustki kiyim, bosh kiyim vahokazo).

Kiyim odam tashqi qiyofasini o'zgartirishda katta rol o'ynaydi. U qiyofani 60% gacha o'zgartiradi. Kiyim kishining badiiy didini ifodalaydi, madaniy saviyasini belgilaydi, shaxsni xarakterlaydi. Kiyim kishiga nisbatan turli his-tuyg'ular uyg'otadi. Masalan: jiddiylik, vazminlik, jo'shinlik, sovuqlik, oddiylik va boshqalar.

Hozirgi zamon kiyimlari jamiyatimiz talabiga mos kelishi kerak, ya'ni chiroyli zamonaviy modada, gigienik va qulay bo'lishi lozim.

Kiyim tarixidan ma'lumot

Kiyimni kelib chiqish tarixi yzoq-yzoq asrlarga borib taqaladi. Kiyimni kelib chiqishi iqlim shart-sharoitlari bilan bog'liq; uning rivojlanishi esa ishlab chiqarish kuchi va vositalarining rivojlanishi bilan bog'liqdir.

Kiyimning materiali, formasi va bichimiga qarab, kishining turmush tarzi, yashaydigan iqlimiy sharoiti, uning qanday sinf va tabaqaga mansubligi, madaniy saviyasi, moddiy farovonligi to'g'risida fikr yuritish mumkin.

Ibtidoiy jamoada kiyimning birinchi namunalari sifatida hayvonlar po'sti, daraxtlar barglari, qush patlari xizmat qilgan.

Tekstil ishlab chiqarish vositalarini va to'quv stanogini paydo bo'lishi bilan tikilgan kiyimning poydevori bo'lmish, avval tanani o'rab oluvchi kiyimlar keyin esa bichib tikilgan kiyimlarning eng sodda turlari vujudga kelgan.

Kiyimning rivojlanish tarixini uch bosqichga bo'lish mumkin:

I-odam tanasini maxsus to'qilgan to'rtburchak mato bilan o'rash;

II-to'rtburchak matolardan sodda bichimli tikilgan kiyimlarni tayyorlash;

III- odam tanasiga mos qilib tikilgan kiyimlarni tayyorlash.

I-bosqichga maxsus kiyimlarga misol sifatida qadimiy rimlar va greklar kiyimini keltirish mumkin. Hind ayollarining milliy kiyimlari-"sari" ham shundaylar safidandir.

II- bosqichga misol tariqasida rimlar "tunikasini" keltirish mumkin. "Tunika"-to'g'ri burchkli matodan tikilgan yoqa va yeng o'mizlari bichilgan ko'ylak. O'rta Osiyoda yashovchi tojik va o'zbeklarning milliy kiyimlari ham shunday kiyimlar qatoridandir.

III- bosqichda mansub kiyimlarga misol qilib odam figurasiga qarab bichilgan kiyimlar kiradi, zamonaviy kiyimlar ham shular qatoridandir.

Kiyimni bichish birinchi bo'lib Sharq mamlakatlarida vujudga kelgan, lekin bu erda o'zining rivojini topmagan. Kiyimlarni odam figurasiga moslab bichish va tikish uchun kerak bo'lgan shart- sharoitlar g'arb mamlakatlarida mavjud bo'lgan, chunki Fransiya, Italiya, Germoniya va Angliya qirollari va ularning zamondoshlari o'z qomatlarining go'zalligini kostyum bilan ko'rsatishga intilishgan.

Kiyimlarni bichishni birinchi sistemasini 1818 yilda fransiyalik Mishel nomli kishi tavsiya etgan. 1831 yilda esa kiyimni bichishning masshtabli sistemasi kiritilgan.

XIX asrning oxiridan boshlab tikuv mashinalarining ixtiro qilinishi bilan birga kiyimlarning tashqi ko'rinishi ancha takomillashgan va zamonaviy kiyimni eslata boshlagan.

Kiyim ma'lum davr va ijtimoiy sharoitda kishilarning go'zallik haqidagi qarashlari mujassamlanadigan uslub va moda bilan bog'liq. Kishilik jamiyati rivoji jarayonida bu qarashlar o'zgara boradi, shu munosabat bilan moda ham uzluksiz o'zgarib turadi

Kiyim insonning ilk rivojlanish davridan boshlab doimo inson bilan birga rivojlanib keldi. Kiyimning dastlabki ko'rinishlari Ibtidoiy davr odamlarining qabila bo'lib yashagan vaqtiga to'g'ri kelgan. Bu davrda daraxt barglari, poxollar, hayvon terilarini tanaga beldan bog'lab yurishgan. Kiyim insonning ijtimoiy hayoti, mehnat faoliyati va ongining rivojlanishi tufayli u ham rivojlanib bordi. Kiyimning keyingi ko'rinishi turli o'simlik va hayvonot mashg'ulotlaridan to'qilgan oddiy gazlamalarni tanaga o'rab yurishdan iborat edi. qadimgi Gretsiyada erkaklar kiyimi ikki qismdan - xiton va gimatiydan iborat bo'lgan. Xiton - bu ichki kiyim bo'lib, jun yoki zig'ir tolali gazlamadan tayyorlangan.

Gazlamalar bo'y ipi bo'ylab ikkiga bukilib, elkada ikkita to'g'nog'ich - fibula bilan mahkamlangan. Xiton bilan ko'chada yurish uyat qisoblangan. Erkaklar biror yumush bilan ko'chaga chiqayotganda ustki kiyim - gimatiyni kiyib olishgan. Gimatiy to'g'ri to'rtburchak shakldagi, 1,7x4 m o'lchamdagi gazlamabo'lagidan iborat bo'lib, uni elka ustida bog'lab yoki elkaga tashlab quyib, gavdaning tabiiy go'zalligi va harakat bema'loliligini ko'rsatadigan hamda unga xalaqit bermaydigan nafis taxlamalar tushirib drapirovka qilib qo'yilardi (1-rasm).

Ayollar kiyimi ham erkaklar kiyimiga o'xshab ikki qismdan iborat bo'lib, ular kiyimi yopiqroq va uzunroq bo'lgan. Ichki kiyimi - xiton burmalangan gazlama bo'lagi elkada fibulalar (to'g'nohichlar) bilan mahkamlangan. Xiton oq, sariq, qizil rangdagi jun va zig'ir tolali gazlamalardan tayyorlangan. Xiton uy kiyimi hisoblanib, unda ko'chaga chiqish odatlanilmagan. Ayollar ustki kiyimi peplos deb atalardi (2-rasm).

Uning shakli va drapirovka qilinishi xitonga o`xshab ketardi, faqat taxlamalari soni ko`proq va uzunroq edi. Peplos 1,5x3,5 m o`lchamdagi gazlama bo`lagidan iborat bo`lgan.

Qadimgi greklar va rimliklar bunday burmalangan kiyimlarni ustalik va yuqori did bilan bajarganlar. Hozirgi kunda bunday burmalangan kiyimlarni Hindistonning milliy kiyimlarida ko`rish mumkin.

Tabiatshunoslik, samo fanlarining kelib chiqishi kiyimga o`z ta`sirini o`tkazadi. Kiyim gazlamasi turlari paydo bo`ladi (yupqa, qalin, shoyi, ip tolali gazlama). Keyinchalik kiyimda tananing qismlariga alohida gazlamalarni o`rab tayyorlash, boylab biriktirish mehnat qilish uchun ancha qulaylik tug'diradi.

Ayniqsa, ignaning kelib chiqishi kiyim qismlarini biriktirib tikishda uning takomillashishiga olib keldi. XIII asrga kelib kiyimda yoqalar, yeng, manjetlar, cho`ntaklar, taqilmalar shakllandi. Kiyimning tashqi ko`rinishida, gazlamasida, bichilishida o`zgarishlar tez rivojlandi. Kiyimning gavgdaga yopishgan, etaklari hajmli, qavatli ko`rinishlari, gazlamalarning atlas, barxat, movut kabi turlari paydo bo`ldi. Evropa mamlakatlarida feodalizm mustahkam qaror topgan o`rta asrlar davrida maxsus estetik ideal va shunga mos kostyum xarakteri tarkib topdi. Odamzot gavgdasining go`zalligidan zavqlanish nomunosib va gunoq ish qisoblanar, shuning uchun gavgdani qo`poldan-qo`pol, og`ir, keyinchalik esa cho`ziq shakllarga o`rab tashlar edilar. Tor, yuqori qismi qator-qator murakkab taxlamalardan iborat, orqa etagi juda uzun, ko`ylak juda baland konussimon bosh-kiyim va nihoyatda cho`ziq poyafzal bilan birga qo`shilib, qaddi qomat ko`rinishini o`zgartirib yuborardi (3-rasm).

O`rta asrlarda kostyum gavgdani turli vositalar (shnurlar, korsetlar) yordamida qattiq qisib, tabiiy shakldan uzoqlashtiradigan "g'ilof" sistemasi rivoj topishini boshlab berdi.

Uyg'onish davrida (XUI-XUII asrlar) estetik dunyoqarashni qayta baholash yuz berdi, ya'ni gumanistik ideologiyalar shakllandi. Bu buyuk geografik kashfiyotlar, ilm va texnika yutuqlari davri, san`at davri edi. Bu Leonardo da Vinchi, Rafael' Santi, Mikelanjelo kabi uluh allomalar davri edi.

Bu davrda ayollar kiyimi juda noqulay - qattiq, harakatga xalaqit beradigan holatda edi. Ikki qavatli kiyim bir vaqtda kiyilib, beldan etak qismiga karkas yordamida konussimon shakl ko`rinishida bo`lgan (4-rasm). Yubka qismida hech qanday burmalar bo`lmay, karkasga tortib qo`yilgan. Ko`ylakning yuqori qismi juda tor bo`lib, pastga tomon burchak shaklida tugallangan edi. Bu davrda ayollar belni xipcha qilib ko`rsatish maqsadida korset kiyishgan.

Erkaklar kiyimi esa sipo va sodda ko`rinishda bo`lgan. Kashtali ko`ylak, keng kamzul, triko va kalta shar shakliga o`xshab ketuvchi pantolonlar kiyilgan (5-rasm). XUIII asr (Barokko davri) larga kelib kiyimda xashamat-dorlik juda avj oldi. Bu davr kiyim shakllarining nazokatlilik, murakkabligi bilan va g'aroyib jimjimadorligi bilan farq qiladi. Kostyumda gavgdaning bel qismi, ko`krak, bo`ksa ko`zga tashlanib turadi (6-rasm). Kostyum engil, nozik bo`lib, boshdan-oyoq gul tikilgan, tyuldan, gazsimon materialdan, to`qima to`rdan, "ko`pchitib" qo`ygandek bezatilgan.

Ayollar kiyimi juda tor bo`lib, uning ostidan korset kiyilgan. Ko`ylak old qismi juda ochiq, englari tor, past qismi to`rlar bilan bezatilgan, ko`ylakning etak qismi krinolin hisobiga keng turgan. Ko`ylak bezagiga aloqida e`tibor berilgan. Ustki

ko'ylak ko'krak qismida bantlar bilan maxkamlangan. Bantlar ketma-ketlikda joylashgan, ya'ni avval kattalari, bel tomon esa mayda bantlar maxkamlab qo'yilgan.

Bu davr erkaklar ichki kiyimlari kamiza, ustki kiyimi plash esa tabar deb yuritiladi. Tabarlarda yon chok bo'lmagan va bu kiyim juda e'zozlangan. Ayollar kiyimi ham ikki qavatli kamiza va kofta qismlardan iborat bo'lgan.

Kotta ustki kiyim bo'lib, yuqori qismi juda tor va yon yoki orqada shnurli taqilmasi bo'lgan, yenglari ham juda tor va uzun bo'lib, yubka qismi esa bo'laklardan iborat juda keng va uzun shleyflar bilan yakunlangan.

Erkaklar kiyimida ham hashamatdorlik sezilib turardi. XIX asrdagi evropacha kostyum tarixi 1789 yildagi frantsuz burjua inqlobining bo'ronli voqealaridan boshlandi. Yangi davrga kapitalizmning, fan va texnikaning gurg'abr taraq'iy etishi, yangi-yangi materiallar, tikuv mashinasi paydo bo'lishi xarakterli edi.

Kostyumda qator-qator shakllar, siluetlar, karkaslardan (korset va krinolindan) xalos bo'lish va gavgani erkin ko'rsatish sekin-asta sezila boshlandi. Erkaklar tik yoqali oq ko'ylak, galstuk yoki sharf, frak kiyga boshlaganlar (7-rasm).

Ayollar kiyimi oddiy va sipo ko'rinishga ega edi. Kostyumning bel qismi yuqoriroqda bo'lib, yubka qismi esa shleyf, yumshoq taxlamalardan iborat bo'lgan. Tantanali kiyimlar juda ochiq va uzun shleyfli qilib tikilgan (8-rasm).

XX asr (Ampir davri) shakl va materiallar tanlashda qat'ayan xizmatboplikni, soddalikni, bemalollikni o'z printsipli deb e'lon qiladi. Kostyum korset, krinolin kabi sun'iy narsalardan gavgani xalos qiladi, ayol gavgasini ozod etadi, bashanglik haqidagi eskicha tasavvur o'zgaradi. Kostyumning asosiy intilishi odam harakatlariga maksimal darajada mos bo'lishdan, odamni ezmaslik, uni o'ziga bo'ysundirmaslikdan, balki uning hayotiy manfaatlari izidan borishdan, individuallikni ro'yobga chiqarishdan iborat bo'ladi (9, 10-rasmlar).

XX asr dunyodagi bo'layotgan voqealar kiyimga o'z ta'sirini o'tkazadi. 20-yillarda kiyimni ixchamlashtirish, bo'yini kaltalashtirish, etaklarini toraytirishni, oddiy bichimligini kiyimlarda ko'rish mumkin. Shu davrning taqchilligi va sinflanishi, tenglashuvi asosan oddiy matolardan ixcham ko'rinishdagi kiyimlar tayyorlanishiga sabab bo'lgan. 30-40-yillardan so'ng kiyimni kiyilish o'rniga qarab uslub bo'yicha kiyiladigan bo'ldi, ya'ni klassik, sport, fantaziya uslubi va keyinchalik erkin uslub paydo bo'ldi.

Klassik uslubda - rasmiy ko'rinishda ko'chalik kiyimlar tushunilsa, sport uslubida faqat sport mash'ulotlari uchungina emas, balki harakat qilish uchun, turli ishlar uchun, aktiv dam olish uchun qulay kiyimlar, fantaziya uslubda esa bayram, tantanali kiyimlar ko'zda tutilgan. 70-80-yillarda ko'proqerkin uslubdagi kiyimlar paydo bo'lib, ularda klassik, fantaziya uslublari o'z ko'rinishini beradi.

Kostyumning obrazli ifodaliligi endilikda ilgaridan boshqa vositalar yordamida erishiladi, ya'ni siluet tez-tez almashib turadi, chiziqlar injiq va doimiy emas, gavgda bilan kostyumning o'zaro bog'likligi dinamikada ifoda topadi. Kiyim bir qarasangiz gavgdaga yopishib, goqida unga salgina tegib, ba'zan esa gavgdadan juda qochib turadigan bo'ladi. Kostyumni shakllantirishda xizmatboplikni asos qilib olgan dizayn, ya'ni sanoat buyumlarini badiiy loyiha lash aktiv rol' o'ynaydi.

Kostyum uslubi

Uslub – bu jamiyat moddiy va ma'naviy madaniyatidagi muhim va xarakterli belgilar obrazli sistemasi ijodiy prinsiplarning tarixan tarkib topgan bir qadar barqaror mushtarakligidir. Uslub – bu davrning badiiy tili, uning badiiy xarakteristikasi. Davr o'ziga xos ijtimoiy-iqtisodiy formasiya bilan belgilanadi.

Har bir davrning o'ziga xos badiiy uslubi bo'ladi. U jamiyat hayotidagi muhim omillarni aks ettiradi. Har qaysi tarixiy davr o'zi uchun xarakterli shakllarni tanlar, insonning ma'lum darajada kostyumda o'z ifodasini topgan muayyan estetik idealini o'ziga bo'ysundirar edi.

Har qanday tarixiy davrdagi kostyum shaklining zaminida odamning muayyan darajada plastik nafis obrazi va gavdasi (qad-qomati) yotadi.

Qadimiy yunon kostyumining antik uslubi gazlama bilan inson shakli va tabiiy mutanosibligining garmonik birga qo'shilganligi bo'lib, bu yelkadan pastga tomon bimalol osilib turadigan kiyimdagi behisob xilma-xil taxlamalarda, drapirovkalarda o'z ifodasini topgan edi. Kiyim to'g'ri to'rtburchak gazlamadan iborat bo'lib, uni yelka ustida bog'lab yoki yelkaga tashlab qo'yib, gavdaning tabiiy go'zalligi va harakat bimaloliligini ko'rsatadigan va unga xalaqit bermaydigan nafis taxlamalar tushirib drapirovka qilib qo'yilardi. Kiyinish san'atidan bahramand bo'lish va "standart" shakldagi xilma-xillikni topish uchun katta ustalik, madaniyat va did kerak bo'lardi.

Inson moddiy va ma'naviy madaniyatining hamma sohalarida cherkov hukmronlik qilgan, yevropa mamlakatlarida feodalizm mustahkam qaror topgan o'rta asrlar davrida maxsus estetik ideal va shunga mos kostyumda gotika uslubi xakteri tarkib topdi. Odamzot gavdasining go'zalligidan zavqlanish nomunosib va gunoh ish hisoblanar, shuning uchun gavdani qo'poldan-qo'pol, og'ir, keyinchalik esa cho'ziq shakllarga o'rab tashlar edilar. Tor yuqori qismi qator-qator murakkab taxlamalardan iborat, orqa etagi juda uzun ko'ylak juda baland konussimon bosh kiyim va nihoyatda cho'ziq poyabzal bilan birga qo'shib qad-qomat ko'rinishini o'zgartirib yuborardi. Ayol kishining ideal obraziga, ya'ni, ona, madonna obraziga murojaat qilish ana shu vaziyatning in'ikosi edi. Kostyumning yon tomondan ko'rinishida homilador ayol gavdasi taqlid qilingan bo'lardi. Kostyumning murakkab siluet chiziqlari gavdaning egri chiziq plastikasiga muvofiq kelardi. Kostyumda bir tomondan nazokatni, onalikni ta'kidlashga intilish aks etgan bo'lsa, ikkinchi tomondan cherkov ko'rsatmalariga binoan gavdani yashirishga, uni taxlamalarga ko'mib tashlashga intilish aks etgan edi.

O'rta asrlar kostyum gavdani turli vositalar (shnurlar, korsetlar) yordamida qattiq qisib, tabiiy shakldan uzoqlashtiradigan "g'ilo" sistemasi rivoj topishini boshlab berdi.

Bunday kostyum yuqori tomon intilgan butxonalar arxitektura shakllarining dabdabador, cho'ziqligida, turmush va odatlarning sertakallufli va tamtaroqligida namoyon bo'lgan o'sha davr umumiy uslubining ifodasi edi.

Uyg'onish davrida estetik dunyoqarashlarni qayta baholash yuz beradi: yangi gumanistik ideologiya shakllanadi. Bu buyuk geografik kashfiyotlar, ilm va texnika yutuqlari davri, san'at davri edi. Bu Leonardo da Vinchi, Rafael Santi Mikelanjelo kabi ulug' allomalar davri edi.

Bu davr kishisi faol, kuchli, g'ayratli, harakat qilib to'ymaydi. U o'rta asrlardagi singari gavdasidan uyalmaydi, balki undan faxrlanadi. Odamning tabiiy qomati estetik ideal hisoblanadi. Taxlamalar qilingan va basavlat turadigan yubka, ko'plab bo'g'mali va kesmalari bor yengli, ochiq dekolteli kostyumlar. Kiyim og'ir duxobadan, parcha, atlas, movutdan, mo'ynalardan tikiladi. Kostyumda juda ko'plab qimmatbaho tosh bezaklari. Soch oddiy, tabiiy holda, to'r tortib, xarir gazlama tutib, qimmatbaho ziynatlar taqib bezatilgan. Poyabzal – oyoqda bimalol turadigan keng boshmoq.

Uyg'onish davridagi keng vazmin garmonik shakllarning aksi tariqasida absolyutizm, dvoryanlar madaniyati va dunyoni bo'lib olish maqsadidagi urushlar ta'sirida tarkib topgan Barokko uslubidagi XVII asr san'ati kelib chiqadi. San'atda tantanavorlik, ulug'vorlik, dabdabadorlik, tiyiqsiz zeb-ziynat, teatrona qalbaki xususiyatlar hukmron bo'lib qoladi.

Endilikda odam ma'naviy qudratini gavda proporsiyalarining go'zalligini namoyish qilmaydi; ijtimoiy moliyaviy dunyodagi qudratli odam obrazi e'tibor markaziga o'tadi. Ataylab soxta holatda turish, teatrcha xatti-harakat, dabdabali sersavlat alomatlar yuzaga keladi.

Gavdaning plastikasi o'zgaradi, chunki podsho saroylarida oyoq uchida yurish lozim bo'lib, bu poshnali poyabzal paydo bo'lishiga olib keladi. Gavdani munosib qilib ko'rsatish uchun kostyumning yelkasi, qorin qismi tagiga har xil tagliklar qo'yadilar. Ayollar kiyimi qimmatbaho gazlamalardan (parcha, muar, atlas, duxobadan) ko'pqavatli qilib tikilib, naqsh jimjimalari, bantlar va to'qilgan to'r bilan bezatiladi. Erkaklar modasida bant boylangan, to'r tikilgan, qimmatbaho toshlar taqilgan harbiy kostyum (mushketyorlar kostyumi) hukmronlik qiladi. Parik modaga kiradi.

XVIII asrda Barokko uslubi o'rniga nozik-nafis Rokoko uslubi yuzaga keladi. Bu uslub o'zidan oldingi uslubning bevosita davomi bo'lib, undan shakllarining nazokatligi, murakkabligi bilan va g'aroyib jimjimadorligi bilan farq qiladi. Bu uslub uchun mavjud voqelikdan kechib, orzu-umidlar, sevgi-muhabbat olamiga intilish xarakterlidir. Bu uslub ta'sirida manfaatdorlik vazifasiga aloqador bo'lmagan kostyum qaror topadi. Bunday kostyumda gavdaning bel qismi, ko'krak, bo'ksa ko'zga tashlanib turadi. Kostyum yengil, nozik bo'lib, boshdan-oyoq gul tikilgan, tyuldan, "gazzimon" materialdan, to'qima to'rdan, "ko'pchitib" qo'ygandek tikib bezatiladi.

XIX asrdagi yevropacha kostyum (Yevropa kostyumi) tarixi 1789 yildagi fransuz burjua revolyusiyasining bo'ronli voqealaridan boshlandi.

Yangi davrda kapitalizmning, fan va texnikaning gurkirab taraqqiy etishi, yangi-yangi materiallar, tikuv mashinasi paydo bo'lishi xarakterli edi. Bu cheksiz izlanishlar asri, bir-biridan prinsipial farq qiladigan ikki yo'nalish: hunarmandlarning ter to'kib qilgan mehnati yaratgan eski an'anaviy san'at bilan yangi san'atning to'qnashuv asri edi.

Natijada ilgari uslublarning hammasi: antik dunyo va qadimgi rim san'atiga o'xshab ketadigan klassizm, ampir, soxta gotika yangi barokko, yangi rokoko va hikazo uslublar kaleydoskopdagi singari birin-ketin o'tadi. Bu taqlid qilish asri edi.

Konstruksiyaning vazifasi, mantiqi bilan kiyim materiali o'rtasida mustahkam aloqa hali yo'q. Kostyumda qator-qator shakllar, siluetlar; karkaslardan (klassizm davridagi korset va krinolindan) xalos bo'lish va yana gavdani shular yordamida

qisish, ayrim materiallarni, bezaklarni va kostyumni manzarali tikishni afzal ko'rish ko'zga tashlanadi. Ayollarni ozodlikka chiqarish harakatining boshlanganligi, ayollarni velosiped, tennis, chavandozlik kabi ayrim sport turlariga qiziqishi ham kostyumda aks etdi. Erkaklar kostyumi ishchanlikka, amaliy faoliyatga moslanib, uzil-kesil va batamom ayollar modasiga birinchilikni berib qo'yadi.

XX asr shakl va materiallar tanlashda qat'iy xizmatboplikni, soddalikni, bemalollikni o'z prinsipi deb e'lon qiladi. Bu asr – fan-texnika taraqqiyoti asri, sanoat ishlab chiqarishining gurkirab o'sish asri, ayol kishining mamlakat ijtimoiy-siyosiy hayotida va ijtimoiy ishlab chiqarishda faol qatnashuv asri, kosmos asridir.

Kostyum korset, krinolin, turnyur va hokazo sun'iy narsalardan gavdani xalos qiladi, ayol gavdasini ozod etadi, bashanglik haqidagi eskicha tasavvur o'zgaradi. Kostyumning asosiy intilishi odam harakatlariga maksimal darajada mos bo'lishdan, odamni ezmaslik, uni o'ziga bo'ysundirmaslikdan, balki uning hayotiy manfaatlari izidan borishdan, individuallikni ro'yobga chiqarishdan iborat bo'ladi.

XX asr o'zi uchun anchagina barqaror elementlar topib, shularni ishlatish yordamida kiyim shakllarining nihoyatda ko'p xilma-xilligiga erishdi.

XX asrda kiyimlarning formalari ko'payishi natijasida formaning bajaradigan vazifasiga qarab, kiyimning klassik uslubi, sport uslubi va fantazi uslubi paydo bo'lgan.

Klassik uslubdagi kiyim sipoligi, formasining ixchamligi, detallari juda kamligi, kiyim proporsiyalari kishi gavdasining tabiiy proporsiyalariga mosligi bilan ajralib turadi. Bunday kiyimning asosiy qismlari gavdaning tegishli qismlari ustiga aniq to'g'ri keladi. Klassik uslubda tikilgan kiyim otdelkalar bilan deyarli bezatilmaydi.

Sport uslubida tikilgan kiyim formasining erkinligi, yeng bichimining har xilligi, ustidan qoplangan cho'ntaklari, cho'ntak qopqoqlari, belbandlar koketkalar, baxyalar, to'qa, ilgak, piston, tugma kabi furnituralar mavjudligi bilan ajralib turadi.

Fantazi uslubida tikilgan kiyim detallar formasining har xilligi va savlatliligi bilan farq qiladi. Uning qismlari g'ayrioddiy, konstruktiv chiziqlari e'tiborni jalb qilmaydi, ko'pincha, xalq motivlardan foydalanilgan bo'ladi.

Kostyumning obrazli ifodaliligi endilikda ilgarigidan boshqa vositalar yordamida erishiladi, ya'ni siluet tez-tez almashib turadi, chiziqlar injiq va doimiy emas; gavda bilan kostyumning o'zaro bog'liqligi dinamikada ifoda topadi – kiyim bir qarasangiz gavdaga yopishib, gohida unga salgina tegib, ba'zan esa gavdadan juda qochib turadigan bo'ladi. Kostyumni shakllantirishda xizmatboplikni asos qilib olgan dizayn, ya'ni sanoat buyumlarini badiiy loyihalash aktiv rol o'ynaydi.

Kostyum modasi

Moda (frans., mode – me'yor, tarz, usul) paydo bo'lishi anchagina murakkab voqea bo'lib, jamiyat hayotidagi qatoq-qator hayot omillariga bog'liq, insonning juda ko'p faoliyatiga o'tadi.

Moda - turmushning tashqi ko'rinishida, asosan kiyimda namoyon bo'ladigan biron didning muayyan ijtimoiy muhitda ozroq vaqt hukmron bo'lib turishidir.

Moda bilan uslub o'rtasidagi farq zaminida ularning ijtimoiy vazifalari yotadi. Uslubda jamiyatning o'tmishga va tevarak-atrofdagi dunyoga munosabati umuman ifoda topsa, modada ana shu jamiyat zamondoshlarning o'zaro bog'liqligi aks etadi.

Oldiniga jamiyat bir qismining didi o'zgarishi natijasida kelib chiqqan moda keyinchalik uslub yaratilishining dastlabki momenti bo'lib qolishi mumkin. Uslub yaxlit bir sistema bo'lib shakllangandan keyin modani tartibga solib, cheklab va yo'naltirib turadi. Bu ikkala tushuncha bir-biri bilan dinamik nisbatda bo'ladi. Jamiyatning ishlab chiqarishdagi texnika, fan, informasiya, turmushdagi o'zgarib turuvchi sharoitni davr badiiy didi bilan moslashtirishga bo'lgan ehtiyoji uslub bilan modani harakatlantirib turadi. Boshlang'ich barqaror shakllar ishlab chiqish uslubning vazifasi bo'lsa, yangi formalar qidirish modaning ulushi bo'ladi.

Umuman modaga hayratlanib va xayrixohlik bilan qaraydilar. Undan zavqlanadilar, unga ergashadilar. Lekin hamma emas. Modani yoqtirmaydiganlar ham bo'lib, ular o'zining yetuk bo'lmagan yoki ochiqdan-ochiq konservativ didlarini boshqalarga o'tkazish mumkin, deb hisoblaydilar. Modellerlarning har bir yangi taklifiga ular ashaddiy qarshilik ko'rsatadilar, biroq hali hech kim vaqtni to'xtata olgan emas.

Almashlab turish modaning eng muhim xususiyati. Yangi moda paydo bo'lganda kostyum o'zining estetik qadrini yo'qotadi. Bu esa modaning xarakteridagi ziddiyatni ko'rsatadi. Moda vaqtinchalik va o'tib ketadigan tushuncha-ku, lekin unda go'zallik tushunchasi sifatida saqlanib qoladigan estetik topilmalar ham bo'ladi. Moda – zamonaviy degani, estetik qiymat esa hamma vaqt o'zgarmas bo'lib qoladi. Biroq modaning ziddiyatliligi uning progressivligini inkorfetmaydi. Moda insonning yangilanib turishdek tabiiy intilishiga mos bo'ladi. Moda turmush madaniyati va estetikasini olg'a tomon yetaklab boradi.

Moda – bu taqlid va yangilik. Bu tabiat rioya qiladigan prinsip! Daraxt eski bargini, odam esa jonga tekkan kiyimini tashlaydi. Narsalar haddan tashqari o'rganish bo'lib ketsa, odam ylardan tez charchaydigan bo'lib qoladi. Moda zerikarli bir xillikdan xalos qiladi. Odamlar bir-biriga yoqishni xohlaydi: chiroyli kiyinsam, yaxshi ko'rinsam deydi – bu tabiiy ehtiyoj.

Moda qayerda paydo bo'ladi? Ko'pchilik modalar uyida deb hisoblaydi. Xo'sh, Modellar uyi bo'lmaganda moda qanday paydo bo'lgan? Hamma vaqt modaning avtori bo'lganmi? Moda tarixchisi Beyonning ta'kidlashicha, modaning asosiy chizig'ini hech kim yaratmaydi. Moda jamiyat bilan birgalikda o'sa boradi va taraqqiy topadi, u zamon farzandi-yu, lekin o'zining qat'iy xarakteri bor. Muayyan konkret moda ko'chkiga sabab bo'ladigan qor soqqaga o'xshaydi. U o'sib, semirib boradi-da nihoyat, chegarasiga yetganda, buzilib ketadi.

Ijtimoiy-iqtisodiy formasiya, iqlim, tevarak-atrofdagi tabiat xalq an'analari, turmush tarzi, yirik ijtimoiy-siyosiy voqealar, fan, texnika, sportga ommaviy qiziqish, yangi materiallar paydo bo'lishi, kosmik davr kabi turli-tuman omillar modaning shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi.

Yaxshi kiyinish-o'ziga xos san'at. Kishi bu san'atni egallashi uchun moda talablariga rioya qilibgina qolmay (moda bilan moda jurnallari, vaqtli matbuotning modaga bag'ishlangan sahifalarida bosiladigan materiallar orqali tanishib turish mumkin), o'z estetik didini ham uzluksiz tarbiyalashi kerak. Didni tarbiyalash uchun qonunlari me'yor va garmoniya tushunchalariga asoslangan san'atning barcha turlari bilan tanishib borish lozim.

Yaxshi did avvalo orastalikda namoyon bo'ladi. Orastalik birinchi navbatda ansamblning, ya'ni kiyim bilan poyabzal, sumka qo'lqoplar rangi va shakllarining uyg'unligi demakdir. Kostyum orastaligi uning bezaklari, detallari qismlaridagi

uyg'unlashgan ranglar me'yori bilan ham bog'liq. Zamonaviy moddadagi kiyimda ranglar majmui bir yoki ikki rangdangina iborat bo'la olmaydi. Kiyimlarda ko'pgina ranglarning och, to'q va morakkab birikmasi mavjud bo'ladi. Bir rangning och, to'q xillaridan yoki bir-biriga yaqin ranglar (zangori bilan ko'k, to'q sariq bilan jigar rang) dan, shuningdek, mayin ranglar (oqish, sarg'ish, pushtirang, moviy va shu kabilar) dan foydalanib orastalikni ta'minlash oson. Oq bilan qora, ko'k bilan oq ranglarni ham muvofiqlashtirib orastalikka erishish mumkin, lekin, umuman, bu-kontrast muvofiqlikdir. Bu ranglarning o'zaro muvofiqligini-me'yorni bir modelda saqlay bilish kerak.

Orastalik bilan kiyilyilgan kiyim uning konkret sharoitda munosibligi, kishining mashg'uloti, voqea, muhit va shuning kabilar bilan muvofiqligi hamdir.

Kiyinishda orastalikning teskarisi didsizlik belgisi sifatida namoyon bo'luvchi bachkanalikdir. Ish joyida katta isirg'a, ser hasham taqinchoqlar taqish, bashang kiyinish, bir-biriga rangi nomunosib kiyimlar kiyish, tor yoki o'ta keng yubka, shim kiyish bachkanalikdir hamda modani buzish demakdir, agar buni moda deb da'vo qilinsa, bu didsizlikdir.

Zamonaviy modalarni inkor etuvchi ayrim kishilar "bizlar modaga asoslanib kiyinmaymiz" deb o'ylashadi, lekin ular yanglishadilar. Modasiz kiyim yo'q so'nggi modada kiyinish mumkin, juda eskirgan, vaqti sal o'tgan modalarda ham kiyinish mumkin. Kiyim atrofdagilar ko'z o'ngida kishi gavdasini kulgili qilmasligi kerak. Birinchi navbatda, yaxshi kiyinish yaxshi didga bog'liq. O'ta modadagi kiyim ham juda eskirgan modadagi kiyim kabi g'ayri tabiiy, noo'xshov, xunuk ko'rinadi. Kiyim kishining qiyofasini chiroyli (yoki xunuk) qilibgina qolmay, kishining o'z muhitiga munosabatini ham ifodalaydi. Ish paytida ayol kishi juda ham serhasham kiyinsa, o'zini ko'z-ko'z qilayotgan bo'ladi, aksincha, tantanali daqiqalarda kundalik oddiy ish kiyimida yursa, atrofdagilarning kayfiyatiga e'tiborsizlik bilan qarayotganini ko'rsatadi.

Did bilan kiyinish kishining o'ziga tanqid bilan qaray olishini ham ifodalaydi. Kishi o'z tabiiy nuqsonlarini sezib, uni boshqalarga sezilmaydigan qilib kiyinmog'i kerak. Kiyim tanlanayotganda yoshni ham unutmaslik lozim. Yoshlar sport kiyimlari bichig'ida kiyinadilar ochiq rangli, guldor kiyimlar ularga ko'proq yarashadi. O'ttiz yoshdagi ayollar (shartli ravishda) didi modaga asos deb qabul qilingan. Bu yoshda ayol o'z qiyofasini yaxshi bilmog'i, husniga husn qo'sha digan kiyimlarni tanlab olmog'ilozim. Qirq yoshdan keyin esa o'tgan yillar oqibatida vujudga keladigan ayrim nuqsonlarni (kiyim va pardoz bilan) yashirish kerakligini unutmaslik lozim. Semiz yosh ayollar juda ham odmi kiyimlar bilan kifoyalanmasligi, semizlikni sezdirmaslik uchun ayniqsa, qoramtir kiyim bilan qanoatlanmasliklari kerak, chunki odmi kiyim semizlik bilan yoshlikni ham, latofatni ham yashirishi mumkin. Muhimi kiyimning shakli va rangi me'yorida bo'lsin. Semiz kekse ayollar ham rangdor kiyimlardan voz kechmasliklari, faqat juda guldor matolardan tikilgan kiyimlarnigina kiyimasliklari kerak.

Did bilan yaxshi va toza kiyinishni bolalikdan o'rganish zarur. Kiyimni yoshlikdan to'g'ri tanlashda ota-onalarning shaxsiy namunasi muhim rol o'ynaydi, bolalarning gavdasiga munosib va qulay kiyim tanlash kerak. "Bola tez o'sadi, kiyimi kattaroq bo'lgani ma'qul" degan tushuncha noto'g'ri, bunga rioya qilib bolani xunuk kiyintirishadi, bolaga katta va keng kiyim yarashmaydi, katta kiyim bolaga to'g'ri kelguncha eskirishi, yirtilishi ham mumkin. Bunday kiyim bolani o'z qiyofasiga

loqayd qarashga odatlantiradi. Odatda bolalarning kiyimlarida yeng va etakda ko'proq mato qoldirib astarga qo'shib qaytarib qo'yadigan joylarni uzaytirib tikib bergan ma'qul.

2. KIYIMNING VAZIFASI. ZAMONAVIY KIYIMLAR TASNIFI

Kostyumning vazifalari tarixan tashkil topgan. Insoniyat taraqqiyotining ilk bosqichlarida kiyim avvalo tevarak-atrof dunyoning yomon ta'siridan muhofaza qilish vazifasini o'tardi. Turmush tarzi, faoliyat turi kiyimda spetsifik elementlar paydo bo'lishiga olib keldi. Kiyim utilitar-amaliy vazifalarni bajaradigan bo'ldi.

Jamiyatda boshliqlar, oqsoqollar ajralib chiqishi kiyimga simvolik vazifalarning dastlabki elementlarini kiritdi.

Tabiat kuchlarini ilohiylashtirish, dastlabki xudolarga sig'inish kiyimni maxsus shakllantirishni talab etib, diniy marosim kiyimlari paydo bo'ldi.

Odam dastlabki madaniy obrazlarni tevarak-atrofdagi borliqdan olardi. Odam taqlid qilishdan asta sekin kostyumni badiiy-obrazli hal etishga va uning estetik vazifalariga yetib keladi.

Tarixiy sharoit aynan shu paytda eng muhim bo'lgan vazifani yetakchi sifatida ilgari suradi.

Odamning zamonaviy kiyimi ko'p vazifali bo'lib ular quyidagi strukturali sxema bilan ifodalanadi.

Kiyim vazifalari ikkiga bo'linadi: utilitar (maishiy) va ma'lumot-estetik.

Utilitar vazifalar mudofaa va fiziologik-gigiyenik vazifalarga, axborot-estetik vazifalar esa alohida axborot va estetik vazifalarga bo'linadi.

Mudofaa vazifalariga noqulay iqlimiy shart-sharoitlardan mudofaa, mexanik ta'sirlardan mudofaa, ishlab chiqarishning zararli ta'sirlaridan mudofaalar kiradi.

Fiziologik-gigiyenik vazifalarga kiyimning statika ham dinamikada qulayligi va kiyim ostidagi mikroklimatning komfortligi kiradi.

Axborot vazifalari odam haqida axborot va kiyim haqida axborotni o'z ichiga oladi.

Estetik vazifalari kiyimni odam tashqi ko'rinishiga mosligi, kiyim kompozitsiyasining ko'rkamligi va kiyimning tovar ko'rinishini o'z ichiga oladi. Hozirgi kiyimlardagi barcha turli-tumanlikni quyidagi tartibda klassifikatsiya qilish mumkin.

Jins-yosh alomatlariga binoan kiyim katta yoshlilar (erkaklar va ayollar) kiyimiga va bolalar (o'g'il bolalar va qiz bolalar) kiyimiga bo'linadi. Bolalar kiyimi o'z navbatida yosh alomatlariga qarab bo'linadi: yasli yoshidagi bolalar kiyimi, maktabgacha yoshdagi bolalar kiyimi, maktab yoshidagi bolalar kiyimi va o'smirlar kiyimi.

Kostyum sistemasidagi ishlatilishiga binoan kiyim ich kiyimga, ko'ylakka va ust kiyimga bo'linadi. Ich kiyim badan ustiga, ko'ylak ich kiyim ustidan, ust kiyim esa ko'ylak ustidan kiyiladi.

Turli yil fasllarida mavsumiy kiyim kiyiladi. Mavsumga binoan kiyim qishlik kiyimga, yozlik kiyimga va bahorgi-kuzgi (demisezon) kiyimga bo'linadi. Mavsumga binoan bo'lish regiondagi iqlim sharoitiga bog'liq.

Zamonaviy kiyimning klassifikatsiyasi asosiga uning eng zarur bo'lmish mudofaa funksiyasi olingan. Shunga asoslanib kiyimni III- sinfga bo'lish mumkin.

I-maishiy kiyimlar.

II-sport kiyimlari.

III-ishlab chiqarish kiyimlari.

Mo'ljallanishiga binoan kiyim maishiy kiyim, ishlab chiqarish kiyimi, forma kiyimi, sport kiyimi va tomosha kiyimiga bo'linadi. Bu turlarning har birini yana gruppaga va kichik gruppalariga bo'lish mumkin.

Maishiy kiyim-odam organizmini iqlimiy shart-sharoitlardan mudofaa etadigan kiyim.

Maishiy kiyim uylik kiyimga (uxlashdagi, ertalabki va kechki kiyimlarga; uy ishlari va mehmon kutish kiyimlariga), kundalik kiyimga (ish kiyimi va turli mashg'ulotlar kiyimi) va bashang kiyimga (madaniyat va tomosha muassasalariga borish kiyimlariga) bo'linadi.

Uy kiyimi paxta ipidan to'qilgan matolardan, shtapel, jun aralashtirib yigirilgan, kimyoviy mayin tolalardan tikiladi. Ayollarga uy ichida kiyishga ko'ylak bilan lozim, yubka bilan bluzka, xalat ko'ylak tavsiya qilinadi. Ustki kiyimlarda tugmacha gulli, yo'l-yo'l yo'ki katak gulli matolar ko'p ishlatiladi. Uy kiyimlari bezagida rangli jiyak, mag'iz kabi oddiy bezak elementlari ko'p ishlatiladi, ortiqcha bezak uy kiyimlariga nomunosib. Ayo'llarda uy ishlari uchun fartug'i ham bo'lgan, oilada dam olish soatlarida ham kiyiladigan kiyimlar komplekti bo'lgani ma'qul. Uy kiyimlari erkin harakat qilishga qulay qilib tikiladi. Dam olish kiyimi ham ortiqcha hashamsiz, lekin ixcham va nafis bo'lishi kerak.

Uyda erkaklarga kurtka qulay. O'zgi kurtkalar sidirg'a rangli yoki yo'l-yo'l, katak gulli engil matolardan tikiladi. Shim sidirg'a rangli, paxta tolasidan yoki shtapeldan tayyorlangan matodan, rangi esa kurtkaning rangiga o'xshash bo'lishi kerak. Qishki kurtka velvet, jun qo'shib to'qilgan issiq matolardan tikiladi. Keksa erkaklar jigar rang, kulrang, ko'k, qo'ng'ir rangli matolardan, yosh erkaklar esa bu matolardan tashqari yana to'q yashil, to'q qizil, binafsha rangli matolardan tikilgan kiyim kiyganlari ma'qul. O'zbekiston sharoitida bahor va kuzning salqin kunlarida, qishda uyda, hovlida chopon kiygan yaxshi.

Kundalik kiyim sipo rangli turli-tuman matolardan tikiladi.

Ish kiyimi zarbof, yaltiroq tolalar qo'shib to'qilgan mato, baxmaldan tashqari har qanday matodan tikilishi mumkin. Ayollar ko'ylakdan tashqari, hafta mobaynida almashtirib kiyiladigan kiyim komplektlari (yubka, sarafan, jemper, sviter, bluzka, jilet, jaket kabilar) dan foydalanganlari ma'qul. Odatda barcha kiyimlarning uzunligi ayolning yoshi, bo'yi, gavda tuzilishi bilan bog'liq holda belgilanadi. Kiyimlar komplektining ma'lum bir qismidan hamisha shu ansamblning yangi kompozitsiyasini tashkil qilish mumkin. Ko'ylak, ko'ylak-kostyum, kostyum doimiy an'anaviy kiyimdir. Ular cho'ntakli, manjetli, yoqali, "molniya"li yoki tugmali qilib sport kiyimlari uslubidam tikilishi mumkin. Trikotaj kostyumlar jaket va yupkadan tashqari, jemper, sviter yoki jilet dan ham iborat bo'lishi mumkin.

Ish kiyimi sipo rangli, ko'p g'ijimlanmaydigan qalin matolardan tikilishi kerak. Ish kiyimiga qora mato tavsiya qilinmaydi, qora rang bayram yoki to'y, turli tantanali kunlarda, mehmonga borganda kiyiladigan kiyim rangidir.

Zamonaviy ish kiyimlarida trikotajdan ko'p foydalaniladi. Silliqli trikotajdan tashqari krimplen, shuningdek sergul trikotaj keng tarqalgan.

Erkaklarga kombinatsiyali kostyum: paxta, ipak, zig'ir tolasi, kimyoviy tolalardan to'qilgan klassik bichiqdagi pidjak, pidjak matosidan sal yupqaroq, rangi bir xil yoki boshqa rangdagi shim munosib. Bunday kostyum siporoq, soddaroq.

Qalin matodan tikilgan kurtka, yoqali va cho'ntakli, belbog'li trikotaj jaket ham qulay. Pidjak, kurtkalardan tashqari sun'iy va tabiiy chrmlardan, trikotajdan tikilgan jiletlar ham yarashadi. Erkaklar ishga kiyadigan ko'ylak turi ko'p. Oq ko'ylak odatda ishdan tashqari paytlarda, masalan, ko'chaga chiqqanda kiyiladi. Ishga jemper, sviterlar ma'qulroq. Sergul, ko'p rangli kiyimlarni ishga kiyimaslik kerak, bunday rangli ko'ylaklar dam olish soatlaridagina kiyiladi.

Paypoqning rangi va guli kostyum, poyabzal rangiga mos bo'lishi lozim. Yoshlar ayniqsa yoz paytlarida rangi yorqin, sergul paypoqlarni kiyaverishlari mumkin. Agar paypoq gulsiz yoki sezilar-sezilmas gulli bo'lsa, boshqa kiyimlarga mos tushadi.

Kundalik ish kiyimining katta qusmi ustki kiyimlar – pal'to, plashch, kostyum, jaket va kurtkalardan iborat bo'lib, ular odmi matolardan (shoyi, baxmal, shuningdek qimmatbaho matolardan tasdhqari) tikiladi. Kundalik kiyimlarda an'anaviy matolardan tashqari sun'iy charm, turli trikotaj matolar ishlatiladi. Ayollarning qishki pal'tolari odatda drapdan yumshoqroq matolardan tikiladi. Bu matolarning fakturasi turli-tuman: qalin krepdan yoki klassik diagonaldan kalta patli, uzun g'ijim patli baxmalgacha. Ayollarning kiyim bezagida tabiiy mo'ynalarning barcha turidan foydalaniladi. Qish, bahor va kuzda kiyiladigan pal'tolarning turi ko'p: kalta, astari olib qo'yiladigan, sun'iy charm, sun'iy mo'ynadan tikilgan paltolar yengil va ancha qulay.

Bahor va kuzda plashch muhim ustki kiyim bo'lib, yomg'irdan saqlaydigan (yupqa, "boloni") va qalin palto o'rnini bosadigan plashch-pal'to turlari bor.

Ayollarning bashang (kishilik) kiyimlari turli-tuman bichiqlarda bo'lib, dam olish paytlarida yozda, tunda (har qanday mavsumda) to'y-hashamlarda kiyiladigan xillari ko'p. Ular jun, ipak, trikotaj, kimyoviy tolalardan to'qilgan turli matolardan tikiladi. Bezak ham kiyimni tantanavor qiladi: sun'iy gul hamda mevalar (masalan, olcha, gilos, qulupnay), bandak, munchoq, taqinchoq, bilaguzuk va shu kabilar kiyimni bashang qiladi. Bunday kiyimda teatr, muzey, turli ko'rgazmalarga, kafe va restoranlarga, mehmonga boriladi.

Kishilik kiyim ham kiyiladi, faqat ayrim kasblardagi kishilar (masalan, artistlar) gina bunday kiyimlarni ko'p kiyishlari mumkin. Bunday kiyimga mos zargarlik buyumlari va poyabzal tanlash kerak. Erkaklarning kishilik kiyimi an'anaviy shaklda, lekin moda detallari bo'lgan kostyum, ko'ylak va nafis galstukdan iborat.

Ishlab chiqarish kiyimi ishlab chiqarish turlariga binoan bir-biridan farq qiladi.

Ishlab chiqarishda kiyiladigan kiyim odam tanasini zararli ishlab chiqarish ta'sirlaridan mudofaa qiladi va maxsus muhofaza kiyimi, texnologik ish kiyimi, simvoloka kiyimi (masalan, yo'l qurilishi ishchilarining zarg'aldoq rang nimchalari) deb yuritiladi.

Maxsus (ma'muriy) kiyim o'z ichiga dengiz Floti xizmatchilari, aviasiya xodimlari va hokazolar kiyimini o'z ichiga olib, Shinel, kitel, plash kabi turlardan iboratdir.

Maxsus kiyim mehnat spesifikasiga va ishlab chiqarish sharoitiga bog'liq bo'ladi. U ishchini ishlab chiqarishdagi zararli ta'siridan muhofaza qilish maqsadida (masalan, konchilarning, metallurgiya va ximiya sanoati xodimlarining kiyimlari) yoki, g'ayri tabiiy sharoitda muayyan ishlar bajarilishini ta'minlash maqsadida

(masalan, g'ovvoslar, o't o'chiruvchilar, kosmonavtlarning kostyumlari), maxsus materiallardan GOSTlar talabiga qat'iy muvofiq qilib tikiladi.

Texnologik ish kiyimlar odam tanasini ish faoliyati davomida ta'sir etuvchi islofliklar, mexanik ta'sirlardan himoya qiluvchi kiyimlardan iborat: medisina xalatlari, tikuvchilar ish kiyimi, farroshlar ish kiyimi va hokazolar shular jumlasidandir, Ish kiyimining vazifasi ishlovchining odatdagi kiyimini kirlanishdan, ishdan chiqish va yirtilishdan saqlash yoki ishlovchi uchun bevosita kiyim bo'lib (masalan, medisina xalatlari, tikuvchilar, sotuvchilar, to'qimachilar, sartaroshlar, farroshlar ish kiyimi) xizmat qilishdan iborat.

Forma kiyimi harbiylar kiyimiga, mahkamalar kiyimiga (masalan, milisiya xodimlarining, grajdan aviatsiyasi va flot xodimlarining formalari), jamoat tashkilotlarining forma kiyimlariga, maktab formasi va uniforma (shveysarlarning kiyimi) kiyimlariga bo'linadi.

Jamoat tashkilotlarining forma kiyimlari oddiy va qulay qilib tikiladi. Formaning rangi, nishon va emblemalari, shuningdek harbiy abbreviaturalari simvolik ahamiyatga ega bo'ladi.

Sport kiyimi qulayligi uchun keng tarqalgan. Uni sport mashg'ulotlari paytidagina emas, shahardan tashqarida sayohat paytlarida, dam olish soatlarida ham kiyiladi. Sportning har bir turi bo'yicha mashg'ulot uchun maxsus sport kiyimlari bor.

Sport kiyimi – sportsmenlar tanini shikastlanishdan saqlashi va shuning bilan birga yuksak sportiv natijalarga erishishga imkon berishi shart.

Sport kiyimi professional va havaskor sportchilar kiyimlarini o'z ichiga oladi. Ranglarning hal etilishi va simvolika elementlari qanday sport jamiyatiga mansublikni ko'rsatadi.

Tomosha kiyimlar artistlar teatrdagi estradada, sirkda kiyib chiqadigan, ommaviy teatrlashtirilgan yurishlarda, karnavallar, festivallar, xalq bayramlari va hokazoda kiyiladigan, rangi va shakli jihatidan nihoyatda turli-tuman kostyumlarni o'z ichiga oladi.

Kiyimning tashqi ko'rinishida ichki kiyimlarning ham roli ma'lum. Yengil va yupqa ko'ylak ostidan kiyiladigan mayka ham yengil bo'lishi, yupqa ko'ylakning rangiga zid rangda bo'lmasligi lozim. Ayniqsa tiniq, masalan neylonga o'xshagan materiallardan tikilgan ko'ylak ostidan kiyiladigan mayka rangsiz, gulsiz, bezaksiz bo'lmog'i kerak.

Nimaga mo'ljallanganiga va mavsumga qarab kiyim har xil materiallardan tikiladi. bu jihatdan kiyimni jun, shoyi, ip gazlama, zig'ir tolali materiallardan, shuningdek sun'iy, sintetik va aralash tolali materiallardan tikilgan kiyimlarga bo'linadi.

Kiyimni, shuningdek, assortiment gruppalariga binoan ham klassifikatsiya qilinadi.

Kiyimning hamma qismlari (pidjak, shim, jiletka) poyabzal va boshqa qo'shimchalari bilan birga kostyumni tashkil etadi. Kostyum turli mamlakatlar xalqlari va jamiyatlarning o'ziga xos tarzda taraqqiy qilishini, milliy qiyofasini aniq aks ettiradi, shuningdek, kishi shaxsini xarakterlaydi.

Kiyimning shakli va bichimlari

Qadim zamonlarda paydo bo'lgan kiyim odamzod rivojlanishi bilan shaklan o'zgarib kelgan. Kiyim taraqqiyotining ilk bosqichi tanani maxsus to'qilgan mato bo'lagi yordamida o'rash bilan xarakterlanadi. Bunday kiyim *yelkaga tashlangan* holda, qomat shaklini ifodalagan (1.1a- rasm). Keyinchalik kiyim *old o'rtasi bo'yicha* ochildi. Bunday kiyimlarda bel chizig'i belbog' yordamida ifodalangan (1.1-b rasm). *Yaxlit bichilgan* kiyim shaklan murakkablashdi. Kiyim yelkada tursa ham, qomat vitachka va tasmalar yordamida ifodalandi (1.1.d-rasm). *Belidan* ko'ndalang tepa va etak qismlargu *bo'lingan* kiyim shaklan murakkablashdi (1.1-e rasm). Kiyimning tepa qismi tanaga yopishib, yelkada tursa, yubka esa bel va bo'ksada turar edi.

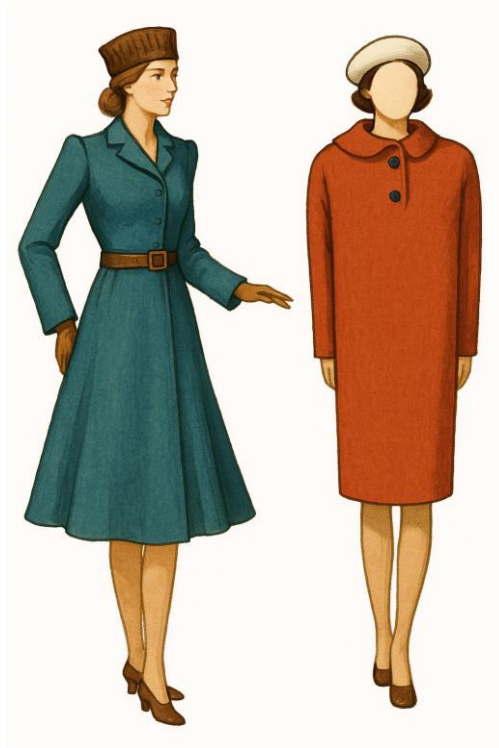
Zamonaviy kiyim ko'rinishi odam tanasining proporsiyalariga mos holda tuzilgan bo'ladi. Kiyimda bel chizig'i bilan bo'lingan tepa qismi — *lif* va pastki qismi — *yubka* voki *shim* ajratildi.

Kiyimning tashqi ko'rinishi shakli va silueti bilan xarakterlanadi. Kiyimning shakli *yumshoq katta hajmli* (1.2.a rasm) yoki sipo, *konturi o'tkir burchaksimon, kichik hajmli* (1.2-b rasm) bo'lishi mumkin. Kiyimning hajmi uning tanaga nisbatan joylanishiga bog'liq. Katta hajmli kiyimning ba'zi nuqtalari tanaga tegib tursa, kichik hajmli kiyim tanaga zich yopishib turadi. Kiyimning shakli qomatni ifodalibroq ko'rsatadi yoki umuman bilintirmaydi.

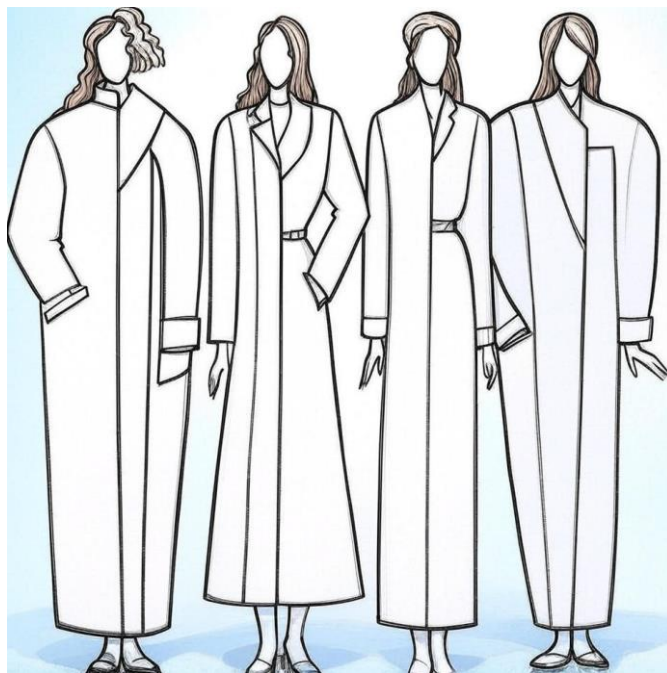
Kiyimning shaklini chegaralaydigan chiziqlar *siluet chiziqlari* deyiladi. Yelka, ko'krak, bel va etak chiziqlari kiyim *siluetini* tashkil etadi. Kiyimda to'rtta siluet farqlanadi: *to'g'ri, qisman yopishgan, yopishgan* va *trapetsiyasimon* (1.3-rasm).

1.1-rasm. Yelkaga tashlangan (a), old o'rtasi bo'yicha ochiq (b). yaxlit bichilgan (d) va belidan bo'lingan (e) kiyimlarnina tashqi ko'rinishi.

1.2-rasm. Katta yumshoq hajmli (a), konturi kichik hajmli, o'tkir burchaksimon (b) kiyim shakllari.

1.3.-rasm. Ayollar kiyimining asosiy siluettlari.

To'g'ri siluetda bel chizig'i bo'lmaydi va etak bilan teng yelkalari to'kisroq bo'lishi kerak. Bu siluet to'g'ri burchakli to'rtburchaksimon ko'rinadi (1.3-a rasm).

Qisman yopishgan siluetda (1.3-b rasm) kiyim ko'krak chizig'ida kichik hajmli bel va bo'ksa chiziqlarida *yopishgan siluetga* nisbatan (1.3-d rasm) to'kisroq, etagi — kengroq.

Trapetsiyasimon siluetda kiyimning tepa qismi kichik hajmli, ya'ni ko'krak chizig'ida yopishib turadi, etagi esa kengaytirilgan bo'ladi (1.3-e rasm).

Kiyimning yuzasi *konstruktiv chiziqlar* yordamida ayrim detal- larga bo'linadi. Kiyim quyidagi asosiy detallardan tuzilishi mumkin: *ort bo'lak, old bo'lak, yeng, yoqa, yubkaning old bo'lagi, yubkaning ort bo'lagi, shimning old bo'lagi, shimning ort bo'lagi*. Ushbu asosiy detallar tana tuzilishiga va harakatdagi o'lchamlar- ning o'zgarishiga nihoyatda mosdir. Gavdaning simmetrik tuzilishiga mos holda kiyim ham ikki simmetrik bo'laklardan tuziladi. Kiyimning asosiy detallari *choklar* yordamida biriktiriladi.

Asosiy detallarning shakli kiyimning *bichimiga* bog'liq. Kiyim bichimi deganda, eng asosiy detallar bilan ulangan chizig'ining shakli va old hamda orqa bo'laklarning vertikal yoki gorizontal chiziqlar bilan bo'lingan shakli tushuniladi.

Yengning shakli bo'yicha quyidagi kiyim bichimlari farqlanadi: *o'tkazma yengli, reglan yengli, yaxlit bichilgan yengli*. Ushbu uch xil bichimlarning birikmalari kombinatsiyalashtirilgan bichimni tashkil etadi.

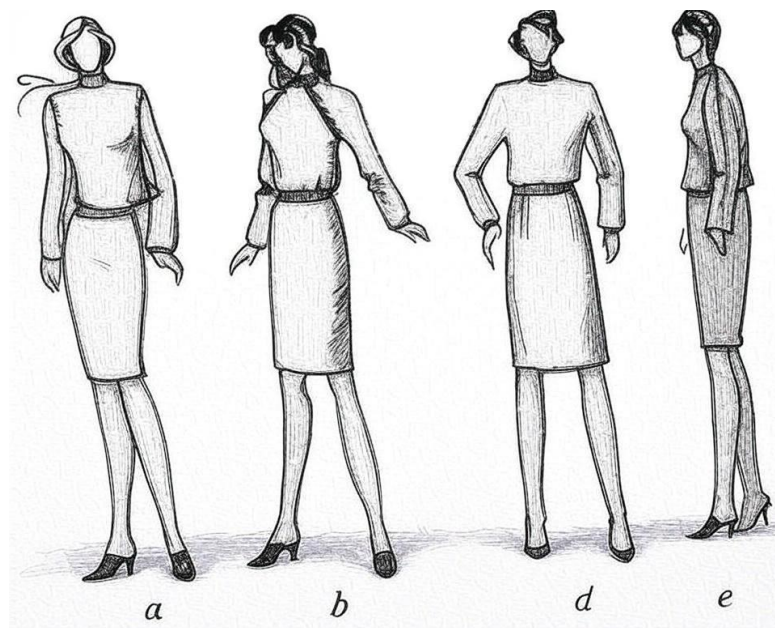
O'tkazma yengli bichimda yeng old va orqa bo'laklarning *yelka* va *yon choklari* biriktirilgan yopiq o'mizga o'rnatiladi (1.4-a rasm).

Reglan bichimda yengning ulanish chizig'i orqa yoqa o'mizidan old yoqa o'mizigacha o'tadi. Ayni holda kiyimning *yelka* qismi yeng bilan to'lib turadi (1.4-6 rasm).

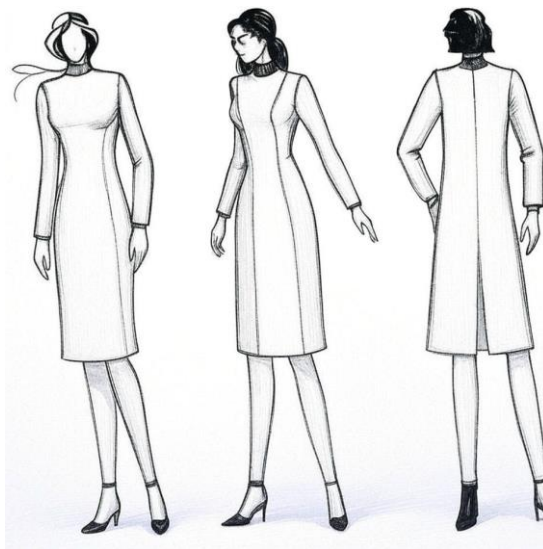
Yaxlit bichilgan yengli buyumlarda old bo'lak yengning old bo'lagi bilan, orqa bo'lak esa yengning tirsak bo'lagi bilan yaxlit bichiladi (1.4-d rasm).

Ushbu bichimlarning turli birikmalari *kombinatsiyalashtirilgan* bichimni hosil qiladi. Masalan, buyumning old bo'lagi yeng bilan yaxlit bichilgan bo'lsa, orqa bo'lak o'tqazma yengli bo'lishi mumkin. Yoki orqa o'tqazma yengli, old esa — reglan (1.4-e rasm).

Old va orqa detallarning vertikal konstruktiv bo'linish chiziqlari buyumning quyidagi bichimlarini aniqlaydi: *yon chokli bichim, bo'rtma chokli bichim, orqasi o'rta chokli bichim* (1.5-rasm).

1.4-rasm. O'tqazma (a), reglan (b), yaxlit (d), kombinatsiyalashtirilgan (e) yeng bichimlari.

1.5-rasm. Kiyimning old va orqa detallarining bo'ylama bo'linishi: o'miz chizig'idan bo'rtma chokli (a), yelka chizig'idan bo'rtma chokli (b), o'rta chokli orqa bo'lak (d).

Gorizontal konstruktiv bo'linish chiziqlari asosiy detallar koketkali yoki beli qirqmali bichimlarni anglatadi (1.6-rasm).

Kiyim odam tanasini qisman yoki to'liq bekitadi. Kiyim qulay bo'lishi uchun, odam gavdasining ham shakliga, ham o'lchamlariga mos bo'lishi kerak.

1.6-rasm. Orqa va old detallari ko'ndalang bo'linish chiziqli kiyim bichimlari: bel chizig'i qirqilgan (a), old va orqa bo'laklar koketkali (b), bo'ksa chizig'i qirqmali (d).

Kiyimlarning sinflanishi

Tikuvchilik sanoatida qabul qilingan sinflanishga ko'ra kiyimlar 3 sinfga:

- maishiy kiyimlar
- sport kiyimlar
- ishlab chiqarish kiyimlariga bo`linadi.

Maishiy kiyim o`z navbatida foydalanish sharoitiga qarab quyidagi guruqlarga bo`linadi:

- ust kiyimlar (pal'to, kalta pal'to, plashlar, jaketlar, pidjak, kurtka va hokazo);
- yengil kiyimlar (ko`ylaklar, bluzkalar, erkaklar ko`ylagi, yubkalar, fartuk va hokazo);
- ich kiyimlar (pijamalar, erkaklar va ayollar ich kiyimlari, cho`milish kiyimlari va hokazo);
- bosh kiyimlar (kepka, furajka, beretka, shapka, shlyapa, panama va hokazo).

Ishlab chiqarish kiyimlari esa quyidagi guruhlariga bo`linadi:

- Maxsus kiyimlar - odamni zararli muhitdan muxofaza qiladi va kishining ish qobiliyatini saqlashga yordam beradi. Ularga kurtka, kombenizon, shim, plashlar kiradi.
- Forma kiyimlari - temir yo`l ishchilari, harbiylar, aviatsiya, daryo va dengiz xodimlari va boshqalar uchun tikiladi. Ularga shinel, pal'to, kitel, shim, kostyum, ko`ylak, ich kiyim va boshqalar kiradi.

Jins va yosh alomatlariga ko`ra kiyimlarni quyidagi kichik guruqlarga: erkaklar, ayollar va bolalar kiyimlariga ajratiladi. Bolalar kiyimi yoshiga ko`ra o`z navbatida quyidagilarga bo`linadi:

- chaqaloqlar kiyimi;
- yasli yoshidagi o`g`il va qiz bolalar kiyimi;
- maktabgacha yoshdagi bolalar kiyimi;
- maktab yoshidagi bolalar kiyimi;
- o`smirlar kiyimi.

Kiyimlar yilning qaysi faslida kiyilishiga qarab: yozgi, qishki, bahorgi, kuzgi kiyim turlariga bo`linadi. Bu kiyimlar qaerga kiyilishiga qarab quyidagilarga:

- kundalik kiyim
- uy kiyimi
- tantanali kiyim
- sport kiyimlariga ajratiladi.

Kiyimlar tikiladigan gazlamasining tolasiga qarab: jun, shoyi, ip gazlama, zig'ir tolali gazlamalardan, shuningdek, sun`iy, sintetik va aralash tolali gazlamalardan tikilgan kiyimlarga bo`linadi.

Kiyimning yangi formasini eng avvalo uning bichimi (silueti) belgilaydi.

Bichim (siluet) – kiyim formasining tekislikdagi ifodasi.

Siluet – hajmiy shaklning soddalashtirilgan ramziy ifodasi.

Kiyimning asosiy siluetlari figuraga nisbatan (tanaga yaqinlik darajasi) va geometrik shakliga ko`ra tasniflanadi. Tanaga yaqinlik darajasi bo`yicha siluetlar quyidagicha farqlanadi:

- yopishgan;
- belda yopishgan (lif va yubka turli hajmiylikka ega);
- sal yopishgan;
- to`g`ri;
- kengaygan;

g) toraygan;
geometrik shakl ko'rinishi bo'yicha quyidagilarni keltirish mumkin:

- to'g'ri to'rtburchakli;
- trapesiyasimon;
- iks shaklida;
- sal yopishgan;
- kombinasiyalashgan;
- ovalsimon.

Yopishgan siluet tana shaklini yaqqol ko'rinishi bilan tavsiflanadi.

Belga yopishgan siluetli kiyimning belga zich yopishganligi bilan tavsiflanadi. Shu bilan bir paytda lifning shakli yopishgan holatdan – juda kengaytirilgan holatgacha o'zgarishi mumkin. Yubkada ham katta o'zgarishlar kuzatilishi mumkin – etak tomoni toraytirilgan yoki belga burma berib juda kengaytirilgan. Ushbu siluetda bel chizig'ining holati aniq belgilanadi.

Sal yopishgan siluet ko'krak sohasida ravonlik, belda bo'shroq turishi va etakka me'yorda kengayganligi bilan tavsiflanadi. Belga yopishganlik darajasi figuraning xususiyatiga ham bog'liq. Masalan, beli bilinmaydigan figuralar uchun konstruksiyada bel chizig'iga beriladigan to'kislik qo'shimchasi yopishgan siluet qo'shimchasiga teng bo'lishi mumkin. Bu holda kiyim shakli sal yopishgan siluetday ko'rinadi, chunki bel chizig'ida eng ko'p yopishgan muayyan siluetday ko'rinadi, chunki bel chizig'ida eng ko'p yopishgan muayyan nuqta sezilmaydi. Yon chiziqlar va bo'rtma choklar chiziqlarining konfiguratsiyasi moda yo'nalishiga bog'liq holda farqlansa ham bel qismida doim ravon shaklga ega bo'ladi.

Sal yopishgan siluet figuraning konturini takrorlasa ham uni bo'rttirib ko'rsatmaydi.

To'g'ri siluet shaklan to'g'ri to'rtburchakka juda yaqin. Bu guruhga hajmi katta kiyimlar ham kirishi mumkin.

Kengaygan siluetga doir kiyimlarning tepa qismi hajman katta bo'lmaydi, lekin etakning pastki qismi kengaytiriladi. Ba'zan ushbu siluet trapesiyasimon (A-ga o'xshash) deyiladi. Siluetning barcha turlarida ko'krak chizig'idan pastroqda ma'lum darajada to'kislik nazarda tutiladi.

Moda yo'nalishiga bog'liq holda siluetning kengayish darajasi hamda kengayishning boshlanish nuqtasi yelkadan, o'mizning o'rtasidan, ko'krak chizig'idan va undan pastroqdan bo'lishi mumkin.

Konstruksiyaning elementlari doimo o'zgarib turadi. Masalan, andazada yelkaning sathi (qiyaligi):

- a) tabiiy,
- b) balandlashtirilgan
- d) pasaytirilgan bo'lishi,

yelkaning uzunligi:

- a) normal
- b) uzaytirilgan
- d) qisqartirilgan

yeng o'mizining chuqurligi:

- a) oshirilgan,
- b) normal
- d) kamaytirilgan bo'lishi mumkin.

Bel chizig'i kiyimning bichimini belgilab beradi:

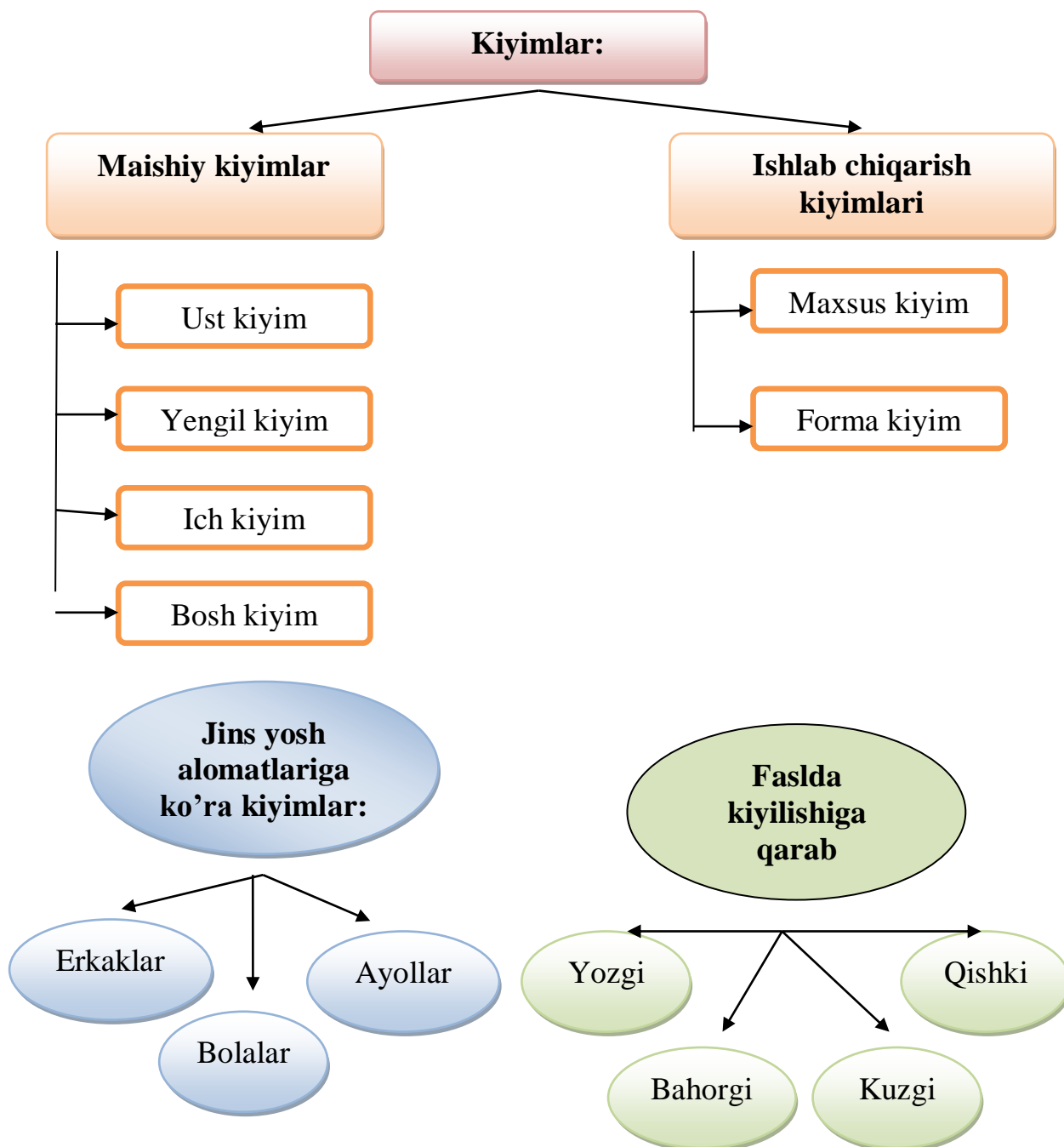
- a) bel chizig'i to'g'ri,
- b) gavdaga qisman yopishib turadigan,
- d) belga yopishib turadigan va keng bo'lishi mumkin.

Kiyimning etagi:

- a) toraytirilgan
- b) normal
- d) kengaytirilgan bo'ladi.

Kostyumning bichimi yelkaning qiyalik darajasiga, qomatga, yeng o'mizining ko'rinishiga, bel chizig'ining past-balandligiga va buyum etagining keng-torligiga bog'liq. Kostyumning formasi konstruktiv yechimlar natijasida va kostyumning ayrim qismlarini birlashtirish oqibatida vujudga keladi. Formaning geometrik ko'rinishining o'zgarishi bichimning o'zgarganligidan dalolatdir; forma shakl jihatidagina emas, balki hajmi (kattaligi) jihatidan ham o'zgaradi.

Bolalar kiyimi kattalar kiyimining nusxasi bo'lib, barcha detallar takrorlanadi. Bolalar kiyimi hozirgi ko'rinishini kasb etgunga qadar uzoq rivojlanish yo'lini bosib o'tdi. Bolalar kiyimini loyihalashda har bir yosh gruppasiga mansub bolalarning gavda tuzilishidagi o'ziga xos jihatlar XX asrdagina hisobga olina boshlandi.

3. KIYIMNING SIFATI VA UNGA QO'YILADIGAN TALABLAR

Kiyimning sifati deganda, uning vazifasiga ko'ra insondagi niuayyan talablarni qondirishga yaraydigan xususiyatlari tushuniladi. Demak, kiyim sifati talablar orqali aniqlansa, iste'molchi talablari esa kiyimning sifatiga nisbatan qo'yiladi, ya'ni sifat va talablar o'zaro bog'langan. Ular inson talablarini qondiradigan quyidagi xususiyatlardan iborat:

Kiyimni loyihalash talablar programmasini tuzishdan boshlanadi, talablar ikki guruhga ajratiladi: iste'molchi (matlubotchi)lar talablari va sanoat-ekonomika nuqtai nazaridan qo'yiladigan talablar.

Birinci guruhga ekspluatasion, estetik, gigiyenik talablar kiradi.

Estetik talablar. Estetik talablar deganda, kiyimning modaga mosligi, yangi materiallardan tikilganligi, yangi otdelkalar ishlatilganligi, iste'molchilarning estetik didlarini qondirishi tushuniladi.

Estetik xususiyatga ega bo'lmagan kiyim foydasiz buyumga aylanadi, chunki u o'z maqsadli funksiyasini — insonning estetik talabini qondiradigan o'ziga xos xususiyatini bajara olmaydi.

Estetik ehtiyoj, go'zallik qonunlariga ko'ra, insonning go'zaliikka va ijodga bo'lgan talablarini bildiradi.

Gigiyenik talablar tanadagi havo almashinuvi darajasini bildiradi. Ushbu talablar kiyimni tuzuvchi materiallarning havo o'tkazuvchanligi hamda kiyimning konstruksiyasi (tuzilishi)ga bogliq. Gigiyenik talablarga kiyimning issiqlik balansi, havo o'tkazuvchanligi, ichki (kiyim ostidagi) nam-terdan yoki tashqi nam (qor-yomg'ir) ta'siridan himoyalash darajasi, yengilligi, konstruksiyasining qulayligi (kishining normal fiziologik funksiyalariga xalaqit bermasligi) kiradi.

Kiyimdan foydalanganda kiyim odam sog'lig'iga zarar yetkazmasligi, erkin harakatlanish vaqtida xalaqit bermasligi kerak, ya'ni yozda kiyiladigan kiyimlar yengil, havo o'tkazuvchan bo'lishi, quyosh nurini qaytaruvchan bo'lishi, namni shimuvchan bo'lishi kerak. Bunda gazlama asosiy rol o'ynaydi. Kiyim tabiiy tolali gazlamalardan tikilishi talab qilinadi. Masalan: paxta, ipak, jun, zig'ir tolali gazlamalar juda yaxshi, gigiyenik hisoblanadi.

Qishki kiyimlar odam tanasidan chiqqan issiqlikni saqllovchi, yengil va qulay bo'lishi kerak. Shuning uchun qishki kiyimlar ko'pincha jun tolali gazlamalardan tikiladi. Kiyimga ishlov berishda iloji boricha yengil bo'lishiga, bichimi esa qulay bo'lishiga e'tibor berish kerak. Kuzgi va baqorgi kiyimlar esa haroratning pastligi va yog'ingarchilik ko'pligiga asoslanib ko'proq sintetik tolali gazlamalardan tikiladi.

Ekspluatatsion talablar. Ekspluatatsion talablar deganda, kiyimning vazifasiga va foydalanish sharoitlariga mosligi, qulayligi, chidamliligi, ishonchliligi, formasining barqarorligi tushuniladi.

Ekspluatasion talablar kiyimning iste'mol davrida shaklini saqllovchanligi, chidamliligi, choklarining pishiqligi orqali namoyon bo'ladi.

Kiyilish davrida kiyim turli mexanikaviy va biologik ta'sirlarga duch keladi, nam vaqtida buraladi. Kiyim ana shu ta'sirlarga chidamli bo'lishi kerak.

Bunday ta'sirlardan kiyim sitiladigan, cho'ziladigan, rangini o'zgartiradigan yoki g'ijimlanadigan bo'lsa, u uzoqqa chidamaydi. Shuning uchun gazlamaning xususiyatlarini e'tiborga olgan holda kiyim modelini to'g'ri tanlash kerak, ya'ni cho'ziluvchan, sitiluvchan gazlamalardan kengroq burmalangan kiyimlar tikilgani ma'qul. Undan tashqari kiyimning yoqalari, yenglari, bortlari, cho'ntak og'izlari, ko'p ishqalanadi. Bu yerlarga puxta texnik ishlov berish kerak. Aks holda kiyim o'z ko'rinishini yoqotadi.

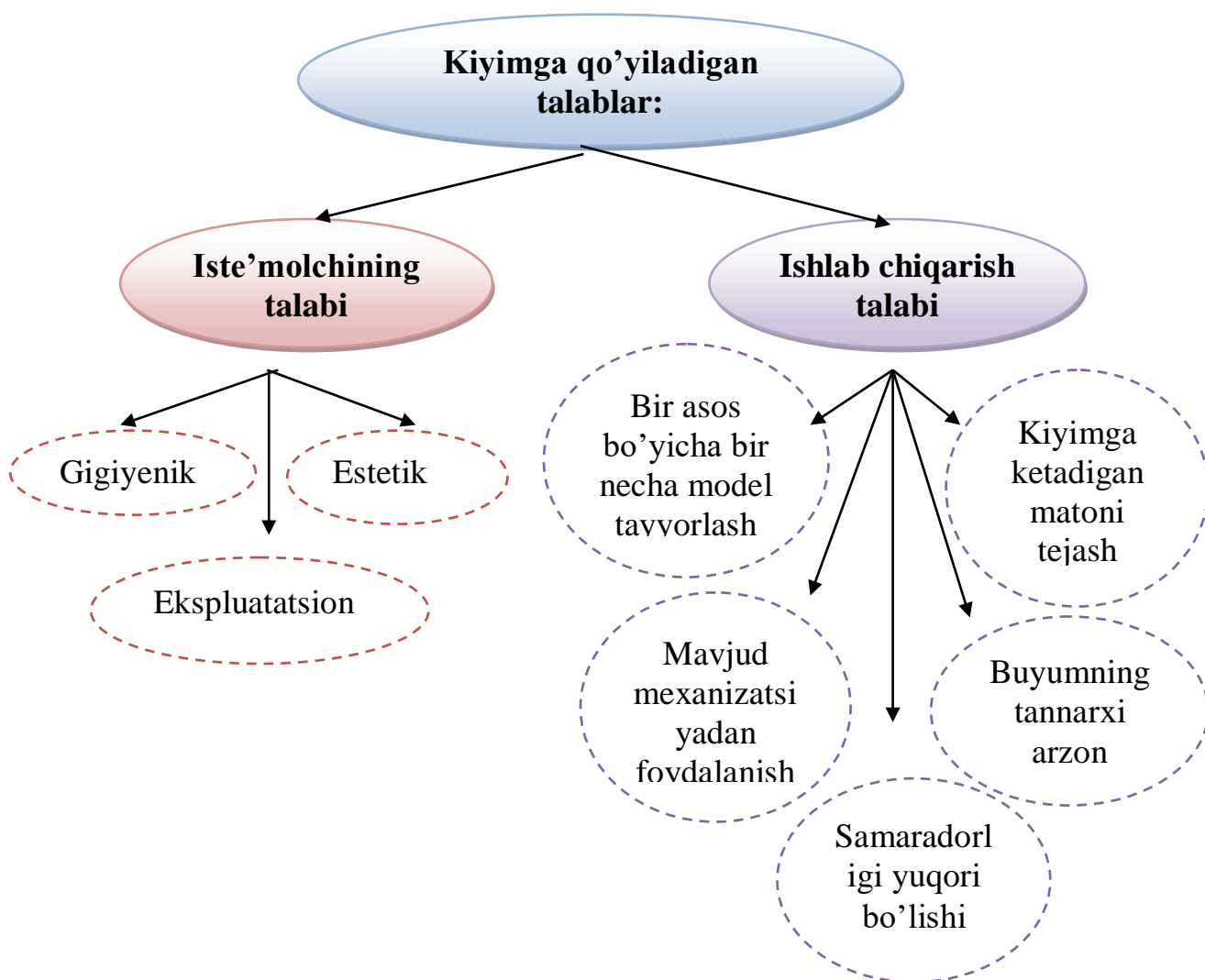
Ikkinshi guruhga texnologik, standartlashtirish va uning metodlari, tejamkorlikdan iborat talablar kiradi. Ishlab chiqarish talabi deganda buyumni korxonada ishlab chiqarish jarayonidagi yuzaga keladigan talabi tushuniladi.

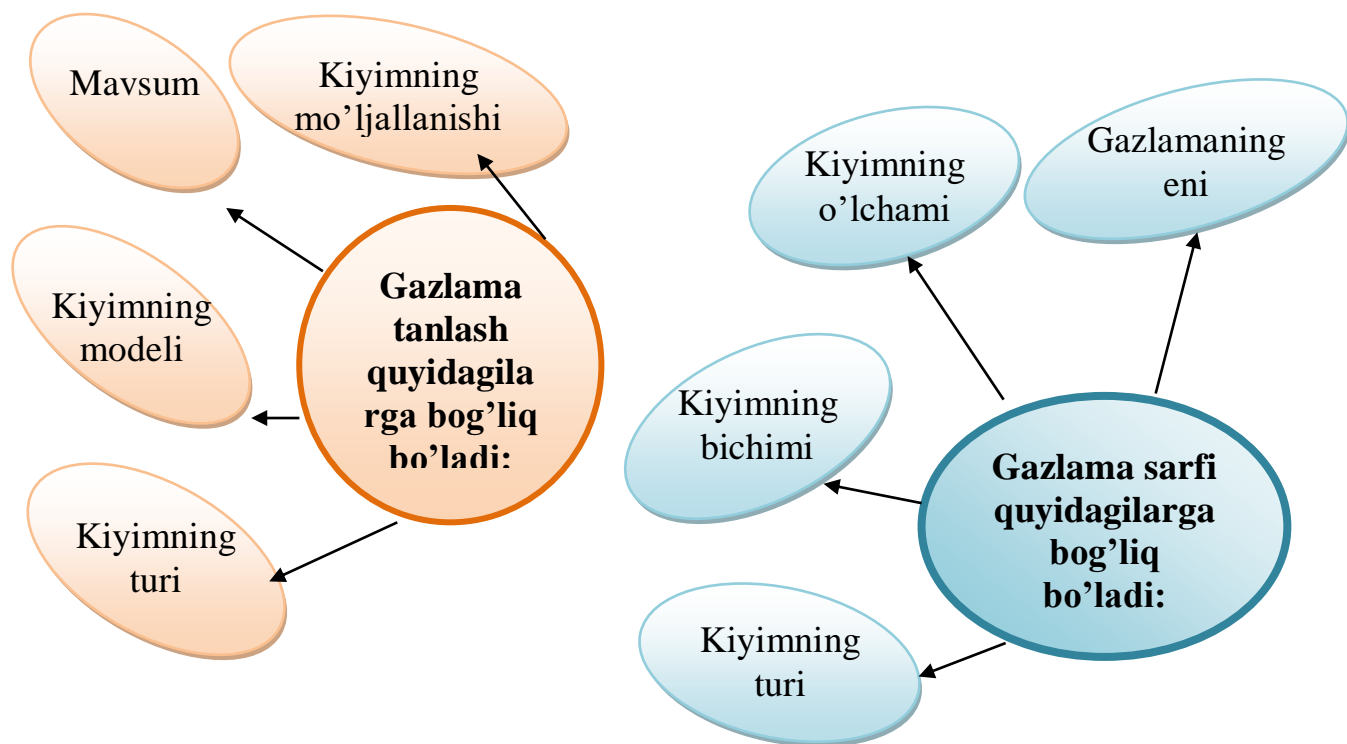
Tejamkorlik loyihalash xarajatlari, ishlab chiqarishni texnologik, konstruktorlik va texnik jihatdan tayyorlash bilan bog'liq xarajatlar, shuningdek, iste'molchilarning undan foydalanish xarajatlari bilan xarakterlanadi.

Ko'p modeli potoklarda tayyorlanadigan modellarga texnologik bir xillik jihatdan qo'shimcha talablar qo'yiladi: bu talablar korxonalarning unifikasiyalashtirilgan barqaror potoklarda ishlashini ta'minlaydi.

Tikuvchilik buyumini loyihalashda quyidagilarga ahamiyat beriladi:

1. Bir asos bo'yicha bir necha modellarni tayyorlash mumkin bo'lsin.
2. Kiyimga ketadigan matodan yuqori tejamkorlikda foydalaniladigan bo'lsin.
3. Kiyimni tikishda ishlab chiqarish korxonasi o'zida bor mexanizatsiyadan va shart-sharoitlardan to'liq foydalana olsin.
4. Ishlab chiqarish korxonasi tayyorlanayotgan buyum yuqori unumli bqlishini e'tiborga olish kerak, natijada mahsulot tannarxi arzon, samaradorligi yuqori bo'ladi.

NAZORAT SAVOLLARI

1. Kiyim deganda nima tushuniladi?
2. Kiyim qanday vazifalarni bajaradi?
3. Kiyim qanday tasniflanadi?
4. Maishiy, ishlab chiqarish va sport kiyimlari nima uchun kerak? Ularning har biri qanday vazifani bajaradi?
5. Maishiy kiyimlar qanday guruhlanadi?
6. Siluet deganda nimani tushunasiz? Qanday siluetlarni bilasiz?
7. Siluetlar turlarini tavsiflab bering.
8. Siluet chiziqlari va konstruktiv chiziqlarning farqi nimada?